

VARLIK VERGİSİNİN AMERİKAN KAMUOYUNA YANSIMASI (*New York Times* Gazetesi Örneğine Göre)

Ferudun ATA*

Özet

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'nın (1939-1945) çıkmasıyla birlikte ağır ekonomik problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Osmanlı Devletinin son yüzyıllarından itibaren zaten devam etmekte olan kötü ekonomik şartlar, savaşın getirdiği yeni yükümlülüklerle daha da kötüleşmiştir. Bu ağır tablodan bir ölçüde de olsa kurtulmak isteyen Şükrü Saraçoğlu hükümeti, halka ilâve vergiler koymayı geçici bir çözüm yolu olarak görmüştür. Bu çerçevede çıkış yolu olarak bulduğu kaynaklardan birisi de Varlık Vergisi uygulamasıdır. 11 Kasım

1942 tarihinde kabul edilen bu vergi kanunuyla hedef, savaş ortamını istismar ederek stokçuluk, karaborsacılık veya benzeri gayrimeşru yollarla olağanüstü kârlar elde edenlerden bir defaya mahsus olmak üzere bu haksız kazançları vergi yolu ile geri almaktır.

Ancak bu vergi, uygulanmaya başlandığı andan itibaren içeride ve dışarıda birtakım eleştirilere yol açmıştır. Çünkü bu vergiden Türkiye'deki azınlıkların daha fazla etkilenmiş olmaları sebebiyle, sanki bu verginin gayrimüslimler hedef alınarak çıkarıldığı iddialarını beraberinde getirmiştir. Oysa verginin hedef kitlesi sadece varlıklı kesimdi. Cumhuriyet öncesinde de Türkiye'de genel olarak malî durumu daha iyi olanlar onlar olduğu için bu uygulamadan en fazla azınlıkların etkilenmiş olmaları aslında doğal bir durumdur. Ayrıca savaş içerisinde birçok azınlık tüccarının mevcut şartlardan istifade ederek daha önceki yıllarla mukayese edilemeyecek ölçüde zenginleşmiş olduklarını dönemin ticarî kayıtları da teyit etmektedir. Öte yandan sadece azınlık mensuplarının değil aynı zamanda gerek şehirlerde gerekse köylerde yaşayan Türklerin de gelirlerine göre vergilendirilmiş oldukları tartışılmaz bir gerçektir. Dolayısıyla söz konusu bu gerçeğin, Varlık Vergisinin kasıtlı çıkarılmış olduğunu düşünenler tarafından görmezden gelinmiş olması ayrıca üzerinde durulmaya değer bir husustur.

Bu çalışmayla, verginin uygulandığı yıllarda ortaya çıkan şikâyetlerin, basın aracılığıyla Amerikan kamuoyuna hangi duygu ve düşüncelerle yansıtıldığına dikkat çekilmek istenmiştir. Bu çerçevede konuyla yakından ilgilenen *New York Times* gazetesi örnek seçilmiştir. Adı geçen gazetenin muhabiri C. L. Sulzberger, Türkiye'deki bu vergilendirmenin gerçek mahiyetini anlayarak aktarmak yerine, bilakis uygulamanın tamamen "ırkçı" ve "ayrımçı" bir yaklaşımla çıkarıldığı düşüncesini yaymaya çalışmıştır. Dolayısıyla bu çalışma, savaş yıllarında Amerika ve dünya kamuoyunda Türkiye aleyhine bir tablo oluşturabilmek için sarf edilen çabaya örnek teşkil etmesi bakımından ilgi çekeceği düşüncesiyle ele alınmıştır.

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Konya/Türkiye. fata@selcuk.edu.tr

Anahtar Kelimeler

Varlık Vergisi, İkinci Dünya Savaşı, Azınlıklar, New York Times

THE REFLECTION OF VARLIK TAX TO THE PUBLIC OPINION IN THE USA (According to *New York Times* Newspaper)

Abstract

Turkey encountered difficult economic problems with emerging of World War II (1939-1945). The poor economic conditions which had already continued since the last centuries of the Ottoman Empire was getting worse with new obligations because of the war. Şükrü Saraçoğlu government which wanted to get rid of partly damaged conditions thought additional taxes on people as a temporary remedy. One of the sources accepted was the application of Varlık Tax in this context. The aim with this tax statute accepted on 11 November, 1942 was to take back these ill-gotten gains by way of tax, for one time only, from those who achieved extraordinary profits with stock, jobbery or such illegitimate ways by exploiting the war situation.

But, this tax caused some critics since it had been introduced abroad and at home. Because non-moslems were more affected due to tax in Turkey, some assertions showed up as if this tax assessed on non-moslems. In fact, target audience of this tax was only propertied class. Because financial conditions of nonmuslems had better in Turkey before republic, it was natural to affect of nonmuslims from this implementation. Commercial records of that period confirm that many minority merchants too prospered to compare with previous years during the war by exploiting the existing conditions. On the other hand, it is an indisputable fact that not only minority members but also Turks living in cities and village were taxed according to their income. So, it is worthy to emphasize that this fact was ignored by those who think that Varlık tax imposed deliberately.

With this paper, it is aimed to draw attention complaints showing up reflected with what feelings and thoughts to American public opinion by the press. In this context, The New York Times is taken as a sample newspaper which took a close interest in the situation. C.L SULZBERGER, who was the reporter of mentioned newspaper, did not tell real meaning of assessment in Turkey but worked to propagate that the implementation was revealed exactly with an attitude "racist" and "discriminatory". Accordingly, this paper is handled with the idea that will interest in the sense that it is sample for the efforts to build cases against Turkey in USA and World public opinion.

Key Words

Varlık Tax, World War Two, Minorities, the New York Times

GİRİŞ

Birinci Dünya Savaşı'nın kaybedilmesiyle tarih sahnesinden silinen Osmanlı Devletinin yerini Türkiye Cumhuriyeti almıştır. Osmanlı'nın birçok bakımdan mirasçısı olmasının yanı sıra bu yeni devlet, savaşın getirdiği ciddi ekonomik ve toplumsal problemleri de aynen üstlenmiştir. Böylece yeni sistemin getirdiği ağır siyasi meselelerin yanı sıra ekonomik buhranlar devleti oldukça sarsmıştır. Şüphesiz bu sıkıntılar savaşın diğer taraftarlarını da etkilemiş, onlar da benzer siyasî, ekonomik ve toplumsal çalkantılar yaşamışlardır.

Genç Türk devleti, kurulduğu 1923 yılından itibaren bir yandan asırların getirdiği problemler yumağını çözmeye çalışırken, diğer taraftan da Birinci Dünya Savaşı'nın yol açtığı memnuniyetsizliğin sonucu Avrupa ve Balkanlardaki gergin ortamın sebep olduğu muhtemel bir savaşın tedirginliğini hissetmekteydi. Çünkü Lozan Antlaşması ile (24 Temmuz 1923) elde ettiği bağımsızlığını ve kazanımlarını, daha eksikliklerini tam olarak gide-remeden yeni bir savaşla kaybetme tehlikesi ile karşı karşıyaydı. Özellikle 1930'ların başından itibaren sınırlarının etrafındaki gerilimin her an bir patlamaya yol açacağı farkındaydı. Atatürk'ün gerek içeriye gerekse dışarıya dönük bu minvalde verdiği mesajlar tehlikenin yakın olduğunun da izlerini taşımaktaydı¹.

Atatürk'ün ölümünden sonra Türkiye'nin siyasetinde yeni bir dönem başlamış, 11 Kasım 1938 tarihinde cumhurbaşkanlığı görevine İsmet İnönü seçilmiştir². İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı olduğu günler, dünyanın Almanya ve İtalya'nın yayımlacı politikalarıyla gerildiği, Türkiye'nin de bu gergin ortamda ciddi askerî ve ekonomik krizle karşı karşıya kaldığı dönemdir. Gelişmiş Batılı ülkelerin desteğini elde etmeksizin içinde bulunduğu kriz ortamından çıkmanın bir hayli zor olduğunu bilen Türkiye, her iki blokla da iyi ilişkiler kurmak zorundaydı. Çünkü dünyadaki bloklaşma içerisinde farklı kanatlarda yer alan Almanya ve İngiltere ile ortak ticarî ilişkilere sahipti³. Bir başka deyişle her iki blokla da ilişkilerini bozmak istemiyordu. Ancak savaş başladıktan sonra iki tarafın da Türkiye'yi kendi yanlarında görmek istemeleri sebebiyle Türkiye Almanya, İngiltere ve Rusya ile olan ilişkilerinde zaman zaman ciddi krizler yaşadı. Savaşa girmek istemediği için, adı geçen ülkelerle olan politikasını dengede tutmaya çalıştı⁴.

¹ Abdülhâk Akşin, *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Ankara 1991, s. 160-165; Mahmut Goloğlu, *Millî Şef Dönemi (1939-1945)*, Ankara 1974, s. 36-37.

² Ahmet Demirel, *Tek Partinin İktidarı, Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)*, İstanbul 2013, s. 217.

³ Süleyman Seydi, "1939-1945 Dönemi İç ve Dış Politika", *Osmanlıdan İktibinli Yıllara Türkiye'nin Politik Tarihi*, Ed: Adem Çaylak, Cihat Göktepe, Mehmet Dikkaya, Hüsnü Kapu, Ankara 2009, s. 257-259.

⁴ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (178-1994)*, İstanbul 1995, s. 628-639; A. Demirel, *Tek Partinin İktidarı*, s. 264-265.

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı yıllarında sadece dış ilişkilerinde siyasi zorluklarla karşılaşmamış aynı zamanda gerek dış politikanın yansıması olarak gerekse iç kaynaklı problemler sebebiyle daha fazla olmak üzere ekonomik güçlüklerle mücadele etmiştir. Bu çift yönlü kısınca, Türkiye'yi savaş ekonomisi denilen olağanüstü tedbirlerin alındığı bir ekonomik modeli uygulamaya yöneltmiştir. Savaş sebebiyle bir milyon kadar gencin silâh altında tutulma mecburiyeti ve ordunun ciddi eksiklikleri sebebiyle normal üstünde yapılan askerî harcamalar, dış kaynaklı problemlerin yansımalarındandır⁵. Ayrıca arz-talep dengesinin bozulması, fiyatların aşırı yükselmesi, hükümetin uyguladığı katı devletçilik anlayışı, karaborsacılık, vurgunculuk, stokçuluk, rüşvet ağı, tefecilik, alım gücünün iyice düşmesi ve işsizlik bu dönemin genel karakteristiğini oluşturmuştur⁶.

Bütün bu olumsuzluklar sadece devlet gelirlerinin azalmasına yol açmamış, aynı zamanda toplumsal barışı ciddi ölçüde sarsmıştır. Özellikle halkın büyük çoğunluğu sefalet içinde yaşarken, az bir grubun gayrimeşru yollarla olağanüstü gelirler elde etmesi vatandaşlar arasındaki ekonomik ve sosyal ilişkiyi bozmuştur. Dolayısıyla savaş şartlarının getirdiği olumsuzlukların yanı sıra ülkede yaşanan ekonomik darboğaz hükümeti olağanüstü tedbirler almaya sevk etmiştir⁷. Çünkü zayıf Türk ekonomisi, savaşın yol açtığı askerî masraflara, piyasadaki ekonomik dengesizliğe ve bunun sebep olduğu malî problemlere karşı maalesef hazırlıklı ve dayanıklı bir yapıda değildi⁸.

Hükümetin, ekonomik hayatı kontrol altına alabilmek için uygulamaya koyduğu çözüm yollarının başında, 18 Ocak 1940 tarihinde kabul ettiği Millî Korunma Kanunu gelir⁹. Bu kanunla hükümet, genel veya kısmî seferberlik halinde veya Türkiye'nin savaşa girmesi durumunda her türlü olağanüstü ekonomik önlemleri devreye sokma yetkisine sahip oluyordu¹⁰. Kamu veya özel sektöre ait işletmelerde çalışma şartlarını, fiyat ayarlamalarını ve üretim-tüketim dengesini istediği gibi düzenleme hakkına kavuşuyordu. Bir başka deyişle, devlet ekonomiyi tam anlamıyla denetim altına alıyordu. Kanunun getirdiği mükellefiyetlere uymayanlar ise ağır cezalara çarptırılacaklardı¹¹. Ancak kanunun uygulanmaya başlamasıyla fiyat kontrolü bir nebze olsun sağlanabilmişse de ülkedeki karaborsacılık, stokçuluk ve aşırı

⁵ Osman Akandere, *Millî Şef Dönemi, Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler, 1938-1945*, İstanbul 1998, s. 146-148.

⁶ M. Goloğlu, *Millî Şef*, s. 60-62.

⁷ Oktay Yenal, *Cumhuriyet'in İktisat Tarihi*, İstanbul 2003, s. 74.

⁸ Cahit Kayra, *Savaş, Türkiye, Varlık Vergisi*, İstanbul 2013, s. 40.

⁹ Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye, Savaş ve Gündelik Yaşam*, İstanbul 2007, s. 197-198; Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Ankara 2004, s. 28-29.

¹⁰ M. Goloğlu, *Millî Şef*, s. 63.

¹¹ Ercan Haytoğlu, "İnönü Döneminde Türkiye'de Siyasal Yaşam, (1938-1950)", *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, Ed: Süleyman İnan-Ercan Haytoğlu, Ankara 2007, s. 80.

fiyat artışları önlenememiş ve birçok kişi gayrimesru şekilde olağanüstü zenginleşmiştir. Bu da sermayenin sınırlı ellerde toplanmasına yol açmıştır¹². Ayrıca para basarak giderlerin karşılanması veya Millî Korunma Kanununun verdiği yetkiye dayanarak enflasyonu aşağıya çekmek ve kıtlıkları önlemek için başvurulmuş polisiye tedbirler ekonomik buhranı çözmeye yetmemiştir. Bu sefer hükümet, savaş içinde artan kamu masraflarını karşılamak ve bütçeye kaynak bulmak için vergilerin artırılması ve çeşitlendirilmesi yolunu tercih etmiştir. Toprak Mahsulleri Vergisi, Hayvan Vergisi ve Yol Vergisi bunlardandır¹³.

Öte yandan kamuoyunun, savaş içinde birçok tüccarın olağanüstü servetler kazandıklarını ve savaş ortamının yol açtığı fırsattan istifade ederek haksız kazançlar elde ettiklerini fark etmesi, hükümeti yeni tedbirler almaya yöneltmiştir. Özellikle yapılan incelemeler sonrasında büyük tüccarların ve bazı zümrelerin hileli yöntemlerle vergi kaçırdıklarının ortaya çıkarılması, alınacak tedbirleri daha da önemli kılmıştır. Bu konuda mecliste yapılan tartışmalarda, dönemin hassas şartlarından kaynaklanan ekonomik sıkıntılar sebebiyle hükümetin olağanüstü yetkilere ihtiyaç duyduğu vurgulanmıştır. Nitekim Başbakan Şükrü Saraçoğlu mecliste yaptığı konuşmada; ekonomik problemlerin temelinde üretim azlığı, ithalat eksikliği ve yanlış tedbirlerin yanı sıra, doymak bilmeyen aşırı istek ve vurgunculuğun yattığına dikkat çekmiştir. Dolayısıyla tedavüle çıkmış olan paranın bir kısmını vergi olarak almak gerektiğine, bu vergiyle geri almanın özellikle savaş yıllarında çok para kazanmış olanlardan ve bir defaya mahsus olarak uygulanması gerektiğine işaret etmiştir. Bütün bu tartışmalardan sonra meclis 11 Kasım 1942 tarihinde servet sahiplerinden alınacak bir vergilendirmeyi ön gören Varlık Vergisini oy birliği ile kabul etmiştir¹⁴.

Varlık Vergisi, yürürlüğe girdiği 11 Kasım 1942 tarihinden kaldırıldığı 15 Mart 1944 tarihine kadar gerek amacı gerekse uygulanışı bakımından ülke içinde ve dışında birçok eleştirilere yol açmıştır. Daha ilk günlerden itibaren bu verginin zayıf ve eksik yönleri dile getirilmiş, özellikle azınlıklar aleyhine bir uygulama yapılacağı iddiaları gündeme taşınmıştır¹⁵. Varlık Vergisi ile ilgili yapılan değerlendirmelerde genel olarak iki farklı görüş dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi, bu verginin teknik yönden birçok eksikliklerinin bulunmasına ve çağdaş vergicilik anlayışıyla bağdaşmamasına rağmen olağanüstü dönemde bir zaruret olarak uygulandığıdır¹⁶. Özel-

¹² C. Kayra, *Varlık Vergisi*, s. 44; A. Demirel, *Tek Partinin İktidarı*, s. 267.

¹³ M. Metinsoy, *Savaş ve Gündelik Yaşam*, s. 59.

¹⁴ M. Goloğlu, *Millî Şef*, s. 173-176.

¹⁵ M. Albayrak, *Demokrat Parti*, s. 26-17.

¹⁶ Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çev. Metin Kıratlı, Ankara 1998, s. 298; A. Başer Kafaoglu, *Varlık Vergisi Gerçeği*, İstanbul 2005, s. 56; C. Kayra, *Varlık Vergisi*, s. 282.

likle elde edilen kazançlar için ne kadar vergi verileceğine dair belli bir ölçünün konulmamış olması, alınacak verginin mahallî vergi memurları ve kurulacak komisyonların takdirine bırakılması ve uygulamadaki tutum ve davranışlar eleştirilerin odağını oluşturmuş, kanunu zayıflatmıştır¹⁷. Diğer görüş ise bu verginin azınlıklar için kasten çıkarıldığı iddiasıdır. Vergiden daha çok gayrimüslimlerin etkilenmiş olup, ödemeyen veya ödeyemeyenlerin Erzurum Aşkale'ye çalışmaya gönderilmiş olmaları bu yöndeki tepkileri daha artırmıştır¹⁸.

Şüphesiz Varlık Vergisinin uygulanışı hakkında olumlu veya olumsuz görüşler mevcuttur. Ancak bu vergi ile ilgili yapılabilecek temel tespit, savaş yıllarında hükümetin artan ihtiyaçlarını karşılayabilmek için kaynağa ihtiyaç duyduğu ve bunu da servet ve kazanç sahiplerinin varlıklarından ve olağanüstü kazançlarından bir defaya mahsus olmak üzere vergi yoluyla tahsil etme zaruretidir. Bir başka ifadeyle hükümet bu vergiyi varlığı olanlardan alacaktır. O halde uygulamada birtakım problemler yaşanmış olmakla beraber, bu verginin azınlıkların ellerindeki malları almak için çıkarıldığı iddiasında bulunmak doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü kanunda verginin kimlerden alınacağı belirtilmiştir. Buna göre; büyük kazanç sahipleri, büyük çiftçiler, belli bir değer üstündeki gayrimenkul sahipleri, işleri ticaret, komisyonculuk, tellallık ve simsarlık olmadığı halde bir veya birkaç kez 1939 yılından sonra bu işleri yapmış olanlar bu verginin kapsamı içindedir¹⁹. Dikkat edilecek olursa burada herhangi bir azınlık adı zikredilerek ayrımcılık yapılabileceğine dair bir işaret söz konusu değildir.

Savaş döneminde ülkede ekonomik anlamda genel olarak iki türlü halk vardır: Zenginler ve fakirler. Fakirlerin çoğu köylerde yaşarken ve bu toplumsal tabakaya ait neredeyse bir milyon genç insan silâh altındayken²⁰, zenginlerin büyük çoğunluğu İstanbul'da yaşamaktaydı. Bunların hangi din veya milletten olduğu önemli olmamakla beraber, büyük çoğunluğunu Musevi, Ermeni ve Rumlar oluşturmaktaydı. Yani savaş döneminde ticaret, sanayicilik, eğlence, otelcilik, terziilik, doktorluk, pastanecilik ve eğlence sektörü bu gruplara aitti. İstanbul Ticaret Odası Kayıtlarına göre yukarıda sayılan işlerin % 89.2'si Gayrimüslimlerin elindeydi²¹. Bu zümre savaş ortamını fırsat bilip olağanüstü servete sahip olmuştu. Verginin esas hedef kitlesi varlıklı kesim olduğuna ve bu varlıklı kesimin büyük çoğunluğunu da azınlık grupları oluşturduğuna göre, verginin bu gruplardan alınmış olması, onların din-milliyet farklılıkları sebebiyle değil, servetin çoğunluğu-

¹⁷ M. Goloğlu, *Millî Şef*, s. 177.

¹⁸ Ayhan Aktar, *Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikası*, İstanbul 2012, s. 149-152.

¹⁹ C. Kayra, *Varlık Vergisi*, s. 50.

²⁰ M. Metinsoy, *Savaş ve Gündelik Yaşam*, s. 139-140.

²¹ A. B. Kafaoğlu, *Varlık Vergisi*, s. 59.

na bunların elinde olmasından kaynaklanmıştır. Öte yandan söz konusu zümrelerin gündelik hayatlarındaki savurgan tavırları toplumun diğer kesimlerinin dikkatinden kaçmamakta, bu zenginliğin kaynağının stokçuluk, karaborsacılık veya diğer gayrimeşru kazançlardan elde edildiğinin farkındaydılar²².

Varlık Vergisi uygulaması ile azınlık mensuplarına haksızlık yapıldığını iddia edenler, her nedense aynı yıllarda Türk köylüsünün içinde bulunduğu ekonomik felâketi ve sefaleti görmezden gelirler. Oysa onlar da sahip oldukları küçük arazilerinin mahsulünden veya yetiştirdikleri az sayıdaki hayvanlarından güçlerinin üzerinde bir oranla vergilendirilmişlerdir. Ama maalesef toplumun önemli bir kesimini oluşturan küçük köylü veya çiftçinin çektikleri acılar resmi kayıtlara veya basına yeterince yansıtılmamıştır. Sadece 1939-1945 yılları arasında fakir köylünün geçim endeksinin 4.5 kat arttığı dikkate alınacak olursa, bu hakikat daha iyi anlaşılacaktır. Yine savaş yıllarında Türk köylüsü ödediği Hayvan Vergisi, Toprak Mahsulleri Vergisi, bedenen çalışma veya yol vergisi ile azınlıkların ödediğinin oldukça üstünde bir bedel ile savaş şartlarının ağırlığını taşımış ve olağanüstü fedakârlıklara katlanmıştır. Savaş ortamında köylünün elinden buğday alınırken kilosu 20 kuruş olarak hesaplanırken, piyasada en az 60 kuruştan satılmaktaydı. Netice itibarıyla İstanbul'da azınlıkların ödediği Varlık Vergisi 180 milyon lirada kalırken, köylünün ödediği aynî verginin piyasa değeri sadece tek bir yıl için 210 milyon lira civarındaydı. Buna göre 1941-1944 yılları arasında köylünün sadece Toprak Mahsulleri Vergisi ve hayvan vergisi olarak ödediği miktar 330 milyon lira olup, azınlıkların İstanbul'da ödediği Varlık Vergisi'nin iki katına yakındır²³. Öte yandan köylü çoğu zaman en önemli üretim aracı olan hayvanını ordunun emrine verdiği için büyük sıkıntılara katlanmak zorunda kaldı. Tohumluk için ayırdığı ürünü, vergisini ödeyebilmek için kullandı²⁴. Bu durum üretimin ciddi biçimde düşmesine yol açtı. Yıllık 6 lira olan Yol Vergisini ödeyemedikleri için on binlerce köylü yollarda taş kırma işlerinde çalıştırıldı²⁵. Varlık Vergisi uygulamasını en fazla eleştiren Faik Ökte dahi kitabında, "*köylünün verdiği verginin Varlık Vergisi kurbanlarından az olmamıştır*" diyerek, Türk köylüsünün çekmiş olduğu sıkıntılara dikkat çeker. Ama aynı yazarın; "*bu Toprak Mahsulleri Vergisi'ni ödemiş olanlar zaten fakir kimselerdi. Biraz daha sefalete girmeleri çok önemli değildi*"²⁶ demesi, meselelerin ele alınış biçimine herhalde ilginç bir örnek teşkil eder.

²² A. B. Kafaoglu, *Varlık Vergisi*, s. 65.

²³ A. B. Kafaoglu, *Varlık Vergisi*, s. 68-71.

²⁴ M. Metinsoy, *Savaş ve Gündelik Yaşam*, s. 189-190.

²⁵ A. B. Kafaoglu, *Varlık Vergisi*, s. 82.

²⁶ Faik Ökte, *Varlık Vergisi Faciası*, İstanbul 1951, s. 202.

Öte yandan köylünün yanı sıra, şehirlerde veya maden ocaklarında çalışan işçiler, kadın-çocuk ve memurlar da savaşın getirdiği sefaletten ağır bir şekilde etkilenmişlerdir. Isınma, barınma, sağlık sorunları, işsizlik ve aşırı pahalılık ciddi bir problem olmuştur. Ayrıca erkekler askere alındığı için, iş gücü açığını kapatmak amacıyla kadın ve çocuklar çok düşük ücretlerle çalıştırılarak âdeta sömürü aracı haline getirilmişlerdir²⁷.

Böylece İkinci Dünya Savaşı'nın yüklediği ağır yükü sadece bir grup veya bir din-milliyet mensubu değil o gün Türkiye'de yaşayan neredeyse herkes taşımak zorunda kalmıştır. Ancak savaş ortamını fırsat bilip ellerindeki ticarî nüfuzu bir silâh gibi kullananlar külfete değil nimete kavuşmuşlardır. Devlet de bir defalık olmak üzere bu haksız kazanç sahiplerini vergilendirmek zorunda kalmıştır. Haksız kazanç sahiplerinin din veya milliyetlerinin önemi olmadığına göre, bu suiistimali yapan her kimse bu vergiyle muhatap olmuşlardır.

Netice itibarıyla Varlık Vergisi herhangi bir art niyet sonucu uygulanmadığı halde, içeride ve dışarıda bu şekilde yorumlayanlar olmuştur. Nitekim, aşağıda yer verilen ve bu çalışmanın ana kaynağı olarak seçilen *New York Times* gazetesi buna bir örnektir. Söz konusu gazete vergiyi, aşağıda da görüleceği üzere, ayrımcılık yaklaşımının bir örneği olarak ele almıştır.

I. NEW YORK TIMES GAZETESİNE GÖRE VARLIK VERGİSİNİN GERÇEKLERİ

11 Kasım 1942 tarihinde kabul edilen Varlık Vergisi'ne yönelik *New York Times* gazetesindeki ilk değerlendirme, söz konusu verginin kabul edilışinden yaklaşık on ay sonra, 9 Eylül 1943'te C. L. Sulzberger'in adı geçen gazeteye eleştirel bakış açısı ile gönderdiği yazı ile dikkat çeker. Ayrıca eleştirilerinin yanı sıra gazeteci Sulzberger, Türkiye'de görüştüğünü belirttiği resmî veya özel şahısların, verginin çıkarılma gerekçelerine ilişkin düşüncelerine de yer verir. Buna göre, Servet Vergisi olarak da adlandırılan bu vergi ile hükümetin amacının, savaşın getirdiği malî yükü azaltmak ve bir milyon civarındaki ordu mevcudunu aynı sayı ile sürdürme gerekliliğinden doğduğuna işaret eder. Ayrıca, hükümetin malî yükümlülüklerini karşılamak için sağlıksız bir şekilde para tedavül ettiğini, bu aşırı tedavülün getirdiği ekonomik problemleri çözebilmek ve fiyat artışlarını frenleyebilmek için böyle bir yöntem başvurulduğuna temas eder.

Sulzberger verginin çıkarılmasını savunanlarca bunun azınlık karşıtlığı düşüncesiyle çıkartılmadığı, böyle bir amaç taşınmadığı, sadece ülkeyi kaostan kurtarmak için acilen başvurulması katı bir yöntem olduğunun ifade edil-

²⁷ M. Metinsoy, *Savaş ve Gündelik Yaşam*, s. 198-199.

diğine yer verir. Ayrıca savaş boyunca fırsatçılık yapanların da hedeflenmiş olduğu dile getirilir. Aynı kesimin, ülke nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Türk çiftçisinin gerek genel vergiler, gerekse zorunlu mahsul vergisi adı altında haksız ölçüde birçok vergi verdiklerini, şimdi ise zenginlerin daha fazla katkıda bulunmasının zamanının geldiğini söylediklerine dikkat çeker.

Türk yönetim çevrelerinde kanunun kabul edildiği 1942 yılına gelinceye kadar iki yıl boyunca Servet veya Varlık Vergisiyle ilgili tartışmalar yapıldığını, kanunun enflasyonu kontrol edebilmek amacıyla kabul edildiğine dair görüşlere yer verir. Öte yandan bu dönemde liradan hızlı bir kaçışın yaşandığını, hükümetin bunu kontrol altına alabilmek için de bazı olağanüstü önlemler alma zorunluğu duyduğu ifade edilir. Yazar, ekonomik veriler açısından olumsuz bir tablonun varlığına dikkat çekmelerinden başka bazı Türk yetkililerinin, savaş döneminde Türk ve azınlık ticaret mensupları tarafından ciddi vurgunculuk yapıldığı ve yaygın bir şekilde vergi kaçırıldığına inandıkları için de böyle olağanüstü bir vergiye ihtiyaç duyulduğunu dile getirdiklerine temas eder²⁸.

Gazeteci Sulzberger'in 10 Eylül 1942 tarihindeki gazetesine geçtiği yazıda, Başbakan Şükrü Saracoğlu'nun, Varlık Vergisi'nin kanunlaşmadan az önce, 3 Kasım 1942 tarihinde meclisin açılışı sırasında yaptığı konuşmasına yer verir. Saraçoğlu bu konuşmasında, 1939 yılından beri anormal şartların sonucu olarak servet biriktirenlerin ağır bir şekilde vergilendirileceğini söyler. Ayrıca, bu vergiden elde edilecek paranın kapalı bir hesapta tutulacağından ve bunun enflasyonu aşağı çekmek için kullanılacağından bahsettiğini ifade eder. Sulzberger yazısında başbakanın; geçmişte yüzlerce yıldır Türk çiftçisinin büyük vergiler ödemek zorunda bırakıldığını söylediğini, ancak Ekim 1942'ye gelindiği zaman hâlâ gittikçe artan bir kamu borcu olduğunu ve kabinenin zamanının çoğunu bu malî krizi aşmak için uğraştığı yönünde konuşma yaptığını yazar. Başbakanın; *"biz tefeci ve zengini vergilendirecek bir Varlık Vergisi üzerinde karar kıldık"* dediğine yer verir. Varlık Vergisiyle istenilen tahsilâtın tamamlanmasının Türkiye'yi mevcut zorlu şartlar altında bir-bir buçuk yıl daha malî durumunu devam ettireceği bir pozisyona yerleştireceğini ifade eden başbakan, bu dönemde savaş sona erdirilebilirse ülkenin iyi durumda olacağı, şayet savaş durdurulamazsa bazı yeni önlemler bulmak zorunda kalacaklarını dile getirir. Öte yandan gazeteci Sulzberger, kanunun, savaş patlak verdiği zamandan itibaren ortaya çıkan olağandışı yüksek kârlar üzerine konan bir vergi olduğunu, gerçekte böyle bir vurgunculuk yapıldığını, belli bir miktar verginin de kaçırılmış olduğunu zikreder.

²⁸ New York Times, 9 Eylül 1943.

Bu arada gazeteci Sulzberger, Varlık Vergisi kanunu mecliste oylanırken çok zayıf bir itirazla karşılaştığını, bu kanuna muhalif olanların tartışmalar sırasında ciddi bir etkilerinin bulunmadığını yazar.

Yazıda, Varlık Vergisi Kanunu'nun nüfusun önemli beş kesimini etkilediğini, bunların devlet memurları hariç maaşlı çalışanlar, büyük çiftçiler, mülk ve gayrimenkul sahipleri ile 1939 yılından itibaren ticaretle meşgul olan şirket, şahıs, kabzımal ve komisyoncular olduğunu ifade eder.

II. VARLIK VERGİSİNE YÖNELİK TEPKİLER

The New York Times gazetesine verginin kabul edilışinden yaklaşık on ay sonra, 9 Eylül 1943'te C. L. Sulzberger'in, "Türkiye Servet Vergisi Üzerine Tedirgin" başlığıyla gönderdiği yazıda, ticaret gruplarının böyle bir vergiye karşı olduğunu yazar. Türkiye'nin modern ekonomi tarihindeki en kapsamlı malî tedbirlerden birisi olarak yorumladığı bu verginin ilk günden itibaren eleştirildiğini; bunun ekonomik, sosyal, felsefi ve diplomatik etkilerinin kesin sonuçlarının daha sonra ortaya çıkacağını dile getirir.

Azınlık mensuplarının bu vergiye karşı olduğunu ifade eden söz konusu gazeteciye göre, bu verginin Türkiye'deki yabancı diplomatlar ve tüccarlar, özellikle de Hristiyan ve Yahudiler arasında şiddetli eleştirilere yol açtığını, vergi karşıtlarının bu vergiyi Hristiyan ve Yahudileri mahvetmek amacıyla çıkartıldığı yönündeki düşüncelerini aktarır. Hristiyan ve Yahudi grupların, hükümetin kendilerine Müslüman vatandaşlardan daha az hoşgörölü davranmasından endişe ettiklerine ilişkin görüşlerine yer verir²⁹. Yazar ayrıca, hemen hemen benzeri görölmemiş bir malî tedbir olarak dünyanın dikkatini çekmiş olmasından başka bu verginin, potansiyel diplomatik ve politik tepkilere yol açtığını dile getirir.

Varlık Vergisine yönelik eleştirilerini, "Türk Varlık Vergisi Dış Ticareti Öldürüyor"³⁰ başlığıyla veren gazeteci Sulzberger, bir ay içinde ödenmesi istenen verginin % 232'ye kadar çıkmış olduğuna temas eder. Verginin uygulanmaya konulmasından kısa bir süre sonra İstanbul'da gizli bir vergi komisyonunun servet vergisi kapsamında vergilendirmeleri tespit ettiğini ve toplanması gereken miktarın bir listesinin yayımlandığına dikkat çeker.

Gazeteci, o dönemde Türkiye'de yaşayan gayrimüslimlerin önemli bir kısmının İstanbul'da yaşadığını hatırlatarak, gayrimüslimler üzerindeki vergilendirmenin Müslüman-Türk işletmelerine kıyasla oldukça ağır olduğunu, bununla açık bir ayrımcılık yapıldığını ve Gayrimüslimlere karşı konulan vergi miktarının insafsız rakamlarla yürürlüğe konulduğunu iddia eder. Ayrıca birçok gözlemciye göre, Varlık Vergisiyle Gayrimüslimleri

²⁹ *New York Times*, 10 Eylül 1943.

³⁰ *New York Times*, 11 Eylül 1943.

ticaret dışına atma amacı güdüldüğü görüşüne yer verir. Bununla hükümetin, Türkiye'nin ticarî hayatının çoğunu kontrol eden azınlık problemini ilk ve son defa çözme niyeti taşıdığını ileri sürer. Öte yandan yazar bu iddialarını sıralarken, konuştuğu devlet görevlilerinin, meydana gelen bazı problemlerin sebebinin vergi tahakkuk memurlarının yetersizliğine bağladıklarına, hükümetin Gayrimüslimlere yönelik bir kasıtları olmadığına ilişkin açıklamalarını da ekler.

Varlık Vergisi uygulamasının tam bir ayrımcılık örneği olduğunu iddia eden Sulzberger, ayrımcılığın sadece Türk vatandaşları ile gayrimüslimler arasında değil aynı zamanda Türkiye'de faaliyet gösteren değişik ülkelere ait ticarî kurumlar arasında da söz konusu olduğunu yazar. Yunan, Yugoslavya ve İtalya sermayeli işletmeler hemen hemen Türk azınlıklar kadar ağır vergi ile vergilendirilirken Fransız, Alman İngiliz ve Amerikalıların genel olarak daha az vergiyle kurtulmuş olduklarına yer verir. İstanbul'da fakir ve kötü donanımlı bir Ermeni hastanesi 39.000 lira vergi verirken, geniş ve modern bir Amerikan hastanesinin sadece 2.500 lira vergi ödediğini iddia ederek bu iddiasına örnek gösterir.

Yazar aynı ayrımcılığın maaşlı çalışanlar arasında da uygulandığını iddia eder. Nitekim, Türk vatandaşı olan Hristiyan ve Yahudilerin Müslüman Türklerden farklı değerlendirildiklerini ve bunu itirazı ve temyizi olmayan İstanbul Varlık Değerlendirme Komisyonunun yaptığı ileri sürer. Büyük bir yabancı firmanın Müslüman-Türk çalışanının gelirin sadece %1.2'si vergilendirilirken, azınlık mensubu aylıklı çalışanların ise gelirin % 96'sı gibi yüksek bir oranla vergilendirildiğini savunur. Varlık Vergisine dair kanun metninde maaş ve ücretlilerin nasıl vergilendirileceğine ilişkin bir ölçü olmamasından dolayı devlet görevlilerin bu ölçüyü bağımsız olarak yorumladığını iddia eden Sulzberger, bunun tahakkuk miktarlarını gösterir listeler yayımlandığı zaman daha net olarak görüldüğünü yazar. Örnek olarak; otellerde çalışan komiler, taksi sürücülüğü yapanlar veya küçük tüccarlar gibi azınlık mensuplarının çok şiddetli şekilde vergilendirildiğini ifade eder. Aylık otuz lira kazanan bir komiden beş yüz lira vergi alınarak ödeyemez duruma getirildiğini yazar. Öte yandan bu vergilendirme eylemini yani Varlık Vergisinin konulmasını, tek parti iktidarının devletçilik ilkesine de bağlar. Çünkü söz konusu dönemde iktidarda bulunan siyasi iktidarın - Cumhuriyet Halk Partisi kast edilerek - temel ilkelerinden birisinin devletçilik olduğuna dikkat çeker.

Sulzberger, Varlık Vergisi uygulamasının azınlıklar, dış ticaret ve şahsi işler üzerindeki etkilerinin, bekleneceği gibi, diplomatik çevrelerde birbirinden değişik yankılar uyandırdığını dile getirir. Çünkü savaş şartlarında Türkiye ile ikili ilişkileri bulunan devletlerin konuya yaklaşımın da farklı

şekillerde cereyan ettiğini vurgular. Öte yandan yazar bu verginin, Birleşmiş Milletlerin Kuzey Afrika'nın çoğunda hâkimiyet kurmak zorunda olduğu bir dönemde tasarlanmış olmasına dikkat çeker. Almanların da Stalingrad'ı ele geçiremeyeceği kesin olarak belli değildi der. Ayrıca Türkiye'nin İngiltere ve Amerika'nın aktif müttefiki olduğu ve hâlâ Almanya'ya bir dostluk anlaşması ile de bağlı olduğunu, dolayısıyla Türk hükümetini fazla kızdırmanın mahzurlu olabileceği yönünde diplomatik manevralara işaret eder. Bu yüzden şartların, İngiliz-Amerikan diplomatik hareketleriyle sınırlı gözüktüğünü, genel eğilimin onaylamamakla beraber, Varlık'a saygı göstermek ve kendi ülkelerinin vatandaşlarını kapsadığı durumlar hariç bu konuyu resmî olarak vurgulamaktan kaçındıklarını ifade eder. Gazetede daha sonra yer alan bir yorumda ise Türklerin, Amerikan ve İngilizlere karşı kendi hesaplarına herhangi bir şikâyet zemini vermedikleri görüşü dile getirilir. Ama yine de Türklerin, azınlıkları ticaret hayatının dışına atmaya yönelik herhangi bir niyetin varlığını reddetseler de azınlıkların koruyucusu rolündeki Amerika ve İngiltere'yi endişelendiren bir ayırım politikası uyguladıkları görüşüne yer verir³¹.

Bu yüzden Türklere karşı güçlü ve sert konuşan tek ülkenin Yunan büyükelçiliği olduğunu, gerekçe olarak da Yunanistan'ın daha fazla etkilenmiş soydaş ve dindaşa sahip olmasına bağlar. Bazı yabancı firmaların da Türklerin vergi miktarının hesap edilmesine yönelik değerlendirmelerinin aşırı olduğunu düşündüklerini, bununla da Türkiye'nin Lozan Anlaşması hükümlerin ihlâl ettikleri görüşünü aktarır³².

III. VERGİ VERMEYENLERİN CEZALANDIRILMASI

New York Times gazetesi muhabiri Sulzberger, gazeteye gönderdiği yazıda, savaş yıllarında külliyetli vurgunculuk yapanlar ve yaygın biçimde vergi kaçırıcılar, tahakkuk eden vergiyi ödemeyi reddedince veya ödeyecek gücü olmadığı için vergisini vermeyince ceza olarak kanun metnine, bu kişilerin çalışma kampına gönderilme hükmü konduğunu ifade eder. Buna göre; vergilerini kanun tarafından emredilen bir aylık süre içerisinde tamamen ödemeyen vergi mükelleflerinin, borçlarını tamamen ödeyene kadar fiziksel yeteneklerine göre askerî karakter taşımayan kamusal hizmetlerde çalıştırılacağını hatırlatır. Çalışma yeri olarak da Doğu Anadolu'da Aşkale'nin seçildiğini ve verginin uygulamaya konulmasından kısa bir süre sonra borcunu ödeyemeyenlerin yol işlerinde çalışmak üzere trenle sözü edilen bölgeye gönderildiğini dile getirir. Gönderilen ilk grubun, vergi borçları yüz bin liradan daha fazla olanlar olduğunu ve bu miktarın çok azını ödeyebil-

³¹ *New York Times*, 17 Eylül 1943.

³² *New York Times*, 12 Eylül 1943.

diklerini ifade eder. Kanunun uygulamaya konulduktan sonraki yaklaşık 8-10 aylık süre içinde bin kadar kişinin bu katı cezaya çarptırıldığını, onların birçoğunun zengin ve önde gelen Hristiyan ve Yahudi azınlık grubundan olduğunu iddia eder³³.

Yine aynı gazetede; “*Türkiye İnsan Haklarına Saygılı mı?*” başlıklı³⁴ bir yazıda, Varlık Vergisi sebebiyle binlerce Hristiyan ve Yahudi vatandaşın toptan mahvedildiği iddiasına yer verilir ve vergi listesinin yayımlanmasından sonraki birkaç hafta içinde hemen hemen tamamı azınlık mensubu otuz bin Türk vatandaşının suçlu olarak çalıştırılmaya gönderildiğini yazar. Yazar burada, kanunun yürürlüğe konmasıyla birlikte uygulamanın en tartışmalı konulardan birisinin vergi ödeme süresi olduğuna dikkat çeker³⁵. Çünkü azınlıklara yönelik vergilerin nakdi olarak ve bunun da bir ay içinde ödenmesi zarureti, söz konusu verginin ödenmesini imkânsız kıldığını ileri sürer. Sadece İstanbul’da tahakkuk eden verginin 344 milyon lirayı bulduğunu ki bu rakamın bütün Türkiye piyasasındaki mevcut para miktarının hemen hemen %50’sine tekabül ettiğini yazar³⁶.

Öte yandan, II. Dünya Savaşı’nın sona ermesinden sonra 1947 yılı içinde Amerika’nın Rusya’ya karşı Türkiye’yi askerî ve ekonomik açıdan destekleme kararı alınca, *New York Times* gazetesinde Türkiye aleyhindeki haberlerin devam etmesi ve vergi ile ilgili olumsuz yorumların yazılmasının sürdürülmesi ilginçtir. Sanki Türkiye’ye yardım edilmesinin önüne geçilmek istencesine bir tavır söz konusudur. Bu yüzden gazetenin Halkla İlişkiler Direktörü Robert W. Searle imzasıyla yayımlanan; “*Türkiye’deki Azınlıklar: İkinci Sınıf Vatandaşlar*” makalesi dikkat çekicidir. Makalede; Lozan sonrası Türkiye’deki tavizsiz milliyetçi rejimin bu çaresiz azınlıkları ikinci sınıf vatandaş seviyesine düşürdüğü ve anayasa tarafından garanti edilen temel azınlık haklarını uygulamada etkisizleştirildi denilmektedir. Toplumsal hayata müdahale, ayrımcılık, kamu hizmetleri ve politik hayattan mahrum etme ve idarî zulüm onların kaderi olmuştur şeklinde yer almıştır. Bu ayrımcı politikanın savaş yıllarında doruk noktasına ulaştığı iddia edilen yazıda, 1941 yılında mevcut tüm Gayrimüslimlerin toplandığı ve özel çalışma taburlarında istihdam edildiği yazılmıştır.

Yazar, Amerikan yardımının yapılacağı günlerde bir bakıma hükümetini uyarmaktadır. Yakındoğu’da Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesi ve yar-

³³ *New York Times*, 12 Eylül 1943.

³⁴ *New York Times*, 22 Temmuz 1975. Gazetenin bu sayısında, II. Dünya Savaşı’ndan sonra 1955 yılında hükümet destekli Türk çetelerinin Rumların ev, iş yeri ve hastanelerini tahrip ettikleri, kiliselerini yaktıkları ve mezarlıklarına saygısızlıkta buldukları da yazılmıştır. Ayrıca yine *New York Times* gazetesinin, 22 Eylül 1974 tarihli sayısında, Türkiye’deki beş-altı milyon Kürtün temel azınlık haklarının ihlâl edildiği ve etnik bir grup olarak tanınmadıkları biçiminde yorum yer alır.

³⁵ *New York Times*, 9 Eylül 1943.

³⁶ *New York Times*, 11 Eylül 1943.

dımlar konusuna açıkça “hayır” diyememekle beraber, Varlık “skandalının” gündemde olduğunu hatırlattıktan sonra şu ifadeleri yazmıştır: “*Umalım ki Türk dostlarımız, Varlık Kanununun uygulama sürecinde yapılan adaletsiz uygulamaları kendi kendilerine bulsunlar*”. Yapılan yanlışın çözümünü Türkiye’nin kendisinin bulmasını isterken yazar, kendi çözüm önerisini de şu şekilde ortaya koymaktadır: “*Varlık’ın, Müslümanlara ve benzer şekilde gayrimüslimlere Türk hazine bonoları şeklinde uzun bir sürede düşük bir faizle kısmen ya da tamamen iadesi, düşünülebilecek telâfi formüllerinden birisidir*”. Yazar bu formülle Türk bütçesine iki yüz milyon poundluk çok fazla olmayan bir yük getirirken, Türk rejimin de itibarını kurtaracağını savunur ve makalesini şöyle tamamlar: “*İçtenlikle umuyorum ki devlet adamlığı ve bilgeliğe dair birçok ikna edici kanıtı sahip Türk yöneticileri doğru zamanda - doğru zamandan kastım şu an - içten gelen bir yatıştırma ve tazmin jestiyle bunu yapacaklardır. Türkiye’nin biriktirdiği iyi niyet sermayesi birkaç altına feda edilemeyecek kadar değerlidir. Eğer onlar duygularını tamir eden ve hatadan dönen bir Türkiye için savaştıklarını bilirlerse Türkiye’nin dostluğu ile dolu ileriki günler Türk menfaatini savunmada ahlâkî bir çelişki duygusundan kurtulacak. Eğer Türkiye’de bir devlet adamı varsa bu dostça uyarıya kulak vermeli*”³⁷.

SONUÇ

Varlık Vergisi, İkinci Dünya Savaşı’nın yol açtığı ekonomik problemlere çare olmak üzere uygulanan bir vergi olup, siyasi bir amaçla çıkarılmamıştır. Bu vergiden daha çok gayrimüslimlerin etkilendiği iddiası doğru olmadığı gibi azınlıklara yönelik çıkarıldığı iddiası da gerçekleri yansıtmamaktadır. Çünkü Türkler de şehirlisi ve köylüsü ile birlikte Varlık veya diğer Yol, Hayvan, Toprak Mahsulleri vergilerinden azami ölçüde etkilenmişlerdir. Bir milyon civarında Türk genci silâh altında vatandaşlık görevini yapmakta iken, bu çalışkan nüfusun geride bıraktığı iş gücü kaybından doğan ekonomik değer göz ardı edilmemelidir. Savaşın müsebbibi Türkiye olmakla beraber, savaşın getirdiği her türlü fedakârlığa bütün Türk vatandaşların katlanması vatandaşlık görevidir. Ayrıca savaş ortamından istifade ederek haksız kazanç sağlayan bir zümrenin varlığı söz konusu olup, devletin gerek bunun önüne geçmek gerekse bu haksız kazancı vergi yöntemiyle geri alması doğal bir durumdur.

Öte yandan bu vergiden daha çok azınlık mensuplarının etkilendiği iddiası bir tarafa, ülkede azınlık mensuplarının sanayi, ticaret, eğlence ve her türlü gelir getiren iş kollarında etkin olmaları sebebiyle malî durumlarının Türklere göre oldukça üstün olduğu bir vâkiadır. O halde azınlık mensubu

³⁷ Robert W. Searle, “Minorities in Turkey: Second Class Citizens”, *New York Times*, 13 Mayıs 1947.

vatandaşların vergi vermeleri, onların dinî-milliyet farklılıkları yönüyle değil ekonomik farklılıkları sebebiyledir. Nimet elde ederken gösterilen çabanın, külfete katlanmada gösterilmemesi vatandaşlık hukuku ile izah edilemez. Bu ekonomik üstünlük sadece Cumhuriyet döneminde elde edilmeyip, Osmanlıdan itibaren gelen bir farklılık olduğu hatırlanacak olursa, Türk Milletinin farklı din veya milliyetten olanların ekonomik faaliyetlerini oldukça hür bir ortamda yürütmelerine hiç karışmamış olduklarını gösteren önemli husustur.

Dolayısıyla Varlık Vergisinin çıkarılma gerekçesi bir art niyetin ürünü olmayıp savaş şartlarının doğurduğu ekonomik bir zarurettir. Verginin kendisinin çağdaş vergi anlayışıyla bağdaşıp bağdaşmayacağı veya verginin tatbiki sırasında yapılan bireysel kusur veya hatalar ayrıca ele alınıp siyasî bir tartışmanın konusu yapılmamalıdır.

KAYNAKÇA

-*New York Times* Gazetesi

- AKŞİN, Abtülhat; *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Ankara 1991.
- AKTAR, Ayhan; *Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikası*, İstanbul 2012.
- AKANDERE, Osman; *Millî Şef Dönemi, Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler, 1938-1945*, İstanbul 1998.
- ALBAYRAK; Mustafa; *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Ankara 2004.
- DEMİREL, Ahmet; *Tek Partinin İktidarı, Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)*, İstanbul 2013.
- GOLOĞLU, Mahmut; *Millî Şef Dönemi, (1939-1945)*, Ankara 1974.
- HAYTOĞLU, Ercan; "İnönü Döneminde Türkiye'de Siyasal Yaşam, (1938-1950)", *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, Ed: Süleyman İnan-Ercan Haytoğlu, Ankara 2007, s. 77-114.
- KAFAOĞLU, A. Başer; *Varlık Vergisi Gerçeği*, İstanbul 2005.
- KAYRA, Cahit; *Savaş, Türkiye, Varlık Vergisi*, İstanbul 20013.
- LEWIS, Bernard; *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çev: Metin Kıratlı, Ankara 1998.
- METİNSOY, Metin; *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye, Savaş ve Gündelik Yaşam*, İstanbul 2007.
- ÖKTE, Faik; *Varlık Vergisi Faciası*, İstanbul 1951.
- SEARLE, W. Robert; "Minorities in Turkey: Second Class Citizens", *New York Times*, 13 Mayıs 1947.
- SEYDİ, Süleyman; "1939-1945 Dönemi İç ve Dış Politika", *Osmanlıdan İkininli Yıllara Türkiye'nin Politik Tarihi*, Ed: Adem Çaylak-Cihat Göktepe- Mehmet Dikkaya-Hüsnü Kapu, Ankara 2009, s. 257-296.
- UÇAROL, Rifat; *Siyasi Tarih (178-1994)* İstanbul 1995.
- YENAL, Oktay; *Cumhuriyetin İktisat Tarihi*, İstanbul 2003.